

K jubileu profesora Pavla Spunara

HELENA PAVLINCOVÁ

Jméno jubilanta Pavla Spunara je čtenářům *Religia* dobře známé. Dlouhá léta byl jeho vedoucím redaktorem a členem redakční rady, publikoval v něm studie, zprávy a recenze. Osobně ho poznali absolventi brněnské religionistiky, kteří měli to štěstí, že mohli v letech 1993-2006 poslouchat jeho přednášky a řídit se jeho radami při psaní závěrečných prací. Ne všichni však vědí, kdo profesor Spunar je a co všechno dokázal. Tento medailon, napsaný u příležitosti jeho devadesátin, se pokusí na tuto otázku odpovědět.

Profesor Spunar věnoval brněnské religionistice velký kus svého života. Vnímavý medievalista znalý dějinného vývoje křesťanství a dávných i současných proměn církví již od poloviny 80. let podporoval skupinku mladých badatelů z brněnského akademického pracoviště a živil jejich touhu po nepředpojatém studiu náboženství. Vzápětí po sametové revoluci, v dubnu 1990, se s velkým osobním nasazením a ve vzácné jednotě s profesory Janem Hellerem a Petrem Pokorným zasloužil o založení Společnosti pro studium náboženství (dnes České společnosti pro religionistiku) a krátce nato jako člen akademické komise svou osobní angažovaností významně přispěl k ustavení a personálnímu obsazení pracoviště, které se roku 1993 pod hlavičkou Ústav religionistiky včlenilo do Filozofické fakulty Masarykovy univerzity. Po schválení religionistiky jako studijního oboru se ochotně a bez ohledu na úmorné cestování mezi Prahou a Brnem zapojil do pravidelné výuky: od školního roku 1993/1994 plných třináct let přednášel v zimním semestru dějiny středověkého křesťanství, v letním semestru výběrový kurs o dějinách křesťanství v českých zemích. Stál u zrodu *Religia*, jehož prvé číslo vydal Ústav religionistiky za spolupráce

Foto: Stanislava Kyselová,
Akademie věd ČR.

se Společností pro studium náboženství v březnu 1993, a v letech 1994–2008, po odstoupení prof. Hellera, zastával funkci vedoucího redaktora. Aktivně vystupoval na religionistických konferencích a jako jeden z nejpilnějších autorů se počtem téměř 300 hesel z oblasti křesťanství účastnil práce na slovníku *Judaismus – křesťanství – islám* (1994, ²2003), který vznikl pod editorským vedením brněnských religionistů.

Pavel Spunar se narodil 21. května 1928 v Praze do rodiny, v níž byl od útlého mládí obklopen knihami, výtvarným uměním a hudbou; jako student dokonce pomýšlel na dráhu klavíristy. Po maturitě na reálném gymnáziu v Praze-Bubenči (1947) se však přihlásil na Filosofickou fakultu Karlovy univerzity a v souladu s tehdejšími možnostmi navštěvoval přednášky a semináře, které ho zajímaly – hudební vědu, dějiny výtvarných umění, pomocné vědy historické, filosofii¹ a knihovnictví. V semináři pomocných věd historických podlehl kouzlu středověkých rukopisů a svůj profesní zájem soustředil na paleografii, nauku o vývoji středověkého písma, a na kodikologii, vědu pátrající po vzniku, účelu a osudech kodexů, rukopisných památek. V tomto oboru našel i útočiště před marxistickou ideologií, prosakující v 50. letech do většiny humanitních disciplín. Ve své disertaci *Česká bastarda* promýšlel vztah kurzivního písma jazykově českých prvotisků (tzv. české bastardy) k ostatním gotickým písmům a k vývoji českého výtvarného umění a po jejím obhájení završil svá studia doktorátem filosofie (1952). Krátce byl zaměstnán v Památníku národního písemnictví, ale od ledna 1953 již natrvalo zakotvil v Československé akademii věd: nejprve v Kabinetu filologické dokumentace, poté v Ústavu pro českou literaturu a konečně (od ledna 1962) v Kabinetu pro studia řecká, římská a latinská (dnešním Kabinetu pro klasická studia při Filosofickém ústavu AV ČR), kde jako vážená osobnost má dodnes své tuskulum.

V kandidátské práci *Nová fakta a úvahy o genezi Kodexu vyšehradského a rukopisů s ním souvisejících* (1967) upřesnil původ *Vyšehradského kodexu*, bohatě iluminovaného korunovačního evangelistáře a naší vůbec nejvzácnější knižní památky. Po několika dekádách pak v monografii *Kodex vyšehradský* (2006), vydané spolu s Anežkou Merhautovou, zařadil tento kodex do dobových historických a kulturních souvislostí. Uznání i zahraničních odborníků získal rovněž za pečlivě systematicky utříděné soupisy bohemik, které jsou pro další badatele neocenitelnou pomůckou – za *Soupis pramenů k literární činnosti M. Jana Husa a M. Jeronýma*

1 V jedné ze svých studií vzpomínal především na profesora J. B. Kozáka, ztělesňujícího poválečným studentům „ducha první republiky“, a na jeho přednášky o helénismu a středověké filosofii. Srov. Pavel Spunar, „Můj J. B. Kozák“, *Studia philosophica* 62/1, 2015, 71–104.

Pražského (1965; spoluautor František Michálek Bartoš) a *Repertorium auctororum Bohemorum I-II* (1985, 1995).

Spunarovy paleografické a kodikologické výzkumy, detailní vhledy do dílčích problémů, nikterak nezužovaly jeho pohled na středověk, naopak, prohlubovaly jeho znalosti a široké literárněhistorické a kulturně dějinné zaměření, a tak se jeho zájem stále více přesouval ke studiu středověké kultury spjaté se životem společnosti a k dějinám vzdělanosti.² Nejprve připravil kolektivní publikaci *Kultura středověku* (1972, ²1995), která představuje střední věk (*medium aevum*) jako epochu, v níž se v rámci latinské Evropy vytvářely základy naší civilizace a kultury, knihou *Smích a pláč středověku* (1987; spoluautorka Dana Svobodová) přiblížil mentalitu středověkého člověka souborem rčení, sentencí a přísloví středověké latinské literatury a své bádání korunoval prací *Kultura českého středověku* (1986). Jako jediný autor propojil v této objemné i objevné knize všechny speciální obory medievalistiky a se znalostí širokých souvislostí osvětloval zákruhy teologického a filosofického myšlení a upozorňoval na skryté významy literárních i uměleckých památek, které dodnes vytvářejí naše kulturní povědomí. V každé kapitole – od příchodu Slovanů po husitství – konfrontoval české prostředí s Evropou, aby ukázal, že česká středověká kultura se nevyvíjela izolovaně, ale byla součástí univerzální křesťanské kultury, a aby tím přesvědčivěji vyniklo její ztotožnění s evropským vývojem, či osobitá tvář. Kniha, kterou jako červená nit prolíná vědomí historické souvislosti, stálé kontinuity minulého s přítomným, vyniká jednotou stylu a vyjadřovacích prostředků; je psána krásnou češtinou, aniž by přítom slevovala z vědecké úrovně textu.

Dílo Pavla Spunara je doma i ve světě přijímáno se skutečným respektem. Jeho příspěvky lze nalézt v řadě prestižních západoevropských periodik, jeho jméno mezi členy mnoha českých i mezinárodních vědeckých společností (Paříž, Haag, Brusel). Po listopadu 1989 zastával v Akademii věd několik významných funkcí. Roku 1996 byl zvolen řádným členem Učené společnosti ČR, která navazuje na dávnou Královskou českou společnost nauk a sdružuje po vzoru francouzské akademie nejvýznamnější vědce. V květnu 2004 obdržel za zásluhy ve společenských vědách čestnou oborovou medaili Františka Palackého. Tehdejší předsedkyně AV ČR

2 Pavel Spunar, „Školy a antické tradice v přemyslovských Čechách“, in: Ladislav Varcl (ed.), *Antika a česká kultura*, Praha: Academia 1978, 15-32. Přispíval také do dalších encyklopedických prací, v nichž propojoval latinskou středověkou literaturu s dědicstvím antiky a křesťanství (Ludvík Svoboda et al., *Encyklopedie antiky*, Praha: Academia 1973; Eva Kuťáková – Anežka Vidmanová et al., *Slovník latinských spisovatelů*, Praha: Odeon 1984 [Praha: Leda ²2004]).

Helena Illnerová připomněla při této příležitosti také zásluhy jubilanta o rozvoj české religionistiky.

Vědecké a pedagogické působení Pavla Spunara ocenila i Filozofická fakulta Masarykovy univerzity. Jeho *Kulturu českého středověku* přijala jako spis habilitační, v září 1992 mu udělila docenturu pro obor teorie a historie kultury, v roce 1995 doporučila jeho profesuru³ a jmenovala ho členem své vědecké rady. Dne 22. října 2002 obdržel stříbrnou medaili Masarykovy univerzity za zásadní podíl „na založení a profilaci Ústavu religionistiky a na prohlubování spolupráce pracovišť Masarykovy univerzity s dalšími akademickými pracovišti v České republice i v zahraničí“.

„Fanatikem vědy“ však Pavel Spunar nikdy nebyl, třebaže na jeho pracovním stole se neustále střídají časopisy a vybrané tituly z nové odborné i krásné literatury, na něž pak upozorňuje svými recenzemi zejména na stránkách *Listů filologických*. V životě Pavla Spunara měla vždy mimořádně důležité místo jeho rodina; pro její členy – manželku Tatjānu, dceru a tři vnuky – byl a stále zůstává spolehlivou oporou. Přes padesát let byl věrným návštěvníkem koncertů České filharmonie, ale přitom se zajímal také o menší hudební formy. Od 60. let patřil se svou paní k úzkému Klubu spřízněných duší, který se semkl kolem divadla Semafor; odtud se datuje jeho seznámení s Ludvíkem Vaculíkem a jeho ženou Marií. Zmínila jsem se již o jeho hudebním nadání a fascinaci černobílými klávesami. Dnes ke klavíru usedá jen v úzkém rodinném kruhu a své postřehy o hudbě a jejích interpretech sděluje pouze svým blízkým přátelům.

Družnou a laskavou povahu Pavla Spunara dobře znají nejen jeho spolupracovníci, ale i vrstevníci. Spolužáky z gymnázia od ukončení reálky, již přes sedmdesát let, svolává na pravidelná přátelská setkání a s porozuměním sleduje jejich životní osudy. Medievalisté mu vděčí za založení vlastní skupiny při Jednotě klasických filologů, kterou od roku 1960 řídil a moderoval celých třicet let. Jako „tmel“ působil i v dobách, jež kontaktům nepřály, v jeho pracovně se k odborným a přátelským debatám při sklence červeného scházeli nejen pražští, ale i brněnští historikové, literární vědci, filosofové, teologové.

Ve své poslední knize *Vlny vzpomínek* (2010) vypráví o svém dětství, mládí, osudech své rodiny, příbuzných, spolužáků, učitelů, humanitních vědců a přátel a také o společenských a politických událostech (včetně dění kolem brněnské religionistiky). A protože má rád své kolegyně a kolegy, rád je v jejich společnosti a nezapomíná na ně, nezapomínají ani oni na něho. Svědčí o tom už tři sborníky vydané k jeho životním jubileím:

3 Profesorský dekret mu předal dne 25. května 1995 v aule Klementina ministr školství Ivan Pilip.

Xenia Spunariana (1988), rukopisný sborník sestavený k jeho šedesátinám, *Septuaginta Paulo Spunar oblata (70 + 2)* (2000; ed. Jiří K. Kroupa), mnohojazyčný sborník k sedmdesátinám, do kterého přispělo dvaasedmdesát osobností z různých zemí Evropy, Ameriky a Kanady, a konečně *Pulchritudo et sapientia: Ad honorem Pavel Spunar* (2008; ed. Zuzana Silagiová, Hana Šedinová, Petr Kitzler), sborník k počtě jeho osmdesátin s bibliografií za léta 1951-2007.

Ad multos annos, pane profesore!